

Колеснікова Т. В.

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
здобувач кафедри кримінального права*

НЕГАТИВНІ ЗМІНИ В ОБ'ЄКТІ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ: ДО ПИТАННЯ НАУКОВОГО ВИЗНАЧЕННЯ

В теорії кримінального права проблеми, пов'язані з визначенням негативних змін в об'єкті кримінально-правової охорони, постійно викликали і продовжують викликають глибокий інтерес. Саме наслідки злочину за своєю сутністю породжують певні зміни в об'єкті кримінально-правової охорони. Слід зазначити, що рівень пізнання утворених в об'єкті злочину змін – наслідків злочину, стосується характеристики тих із них, які втілюються у певні форми і здатні відчуватись й сприйматись безпосередньо людиною. Разом із цим не виключаються й випадки, коли такі зміни не об'єктивізуються зовні, а їх відповідні форми не здатні відчуватись або сприйматись органами чуття людини.

У теорії кримінального права одним із значень, у яких доцільно вживати термін «наслідки злочину» є найбільш широке розуміння результату поведінки суб'єкту злочину, який передбачає утворення шкідливих змін в соціальному середовищі. При описуванні наслідків злочину, законодавець вказує на негативні зміни взятих під кримінально-правову охорону соціальних цінностей, при цьому відображає якісний та кількісно-якісний типи існуючого зв'язку між взятою під кримінально-правову охорону соціальною цінністю та її ураженістю. Якісний зв'язок має місце тоді, коли вплив, якому піддаються з боку певної особи зазначені цінності, зумовлює утворення в них таких негативних змін, які виключають їх кількісний вимір або не потребують його. У даному разі утворені зміни можуть бути визначені з урахуванням внутрішньої єдності, цілісності явища, покладеного в основу розуміння об'єкта злочину, й не піддаються жодним «кількісним коливанням». Тому якісний тип такого зв'язку передбачає залежність змін в об'єкті злочину від такої специфіки останнього, яка повністю охоплює його як одне ціле, і не може бути відокремлена від нього. В цьому разі зміни в об'єкті є безпосереднім його відображенням, стосуються лише якісної визначеності його елементів (компонентів) і, зрештою, означають утворення іншого явища, якісно відмінного від того, яке вважається цим об'єктом. Кількісно-якісний зв'язок утворюється тоді, коли вплив, якому піддаються соціальні цінності, зумовлює наявність таких змін в об'єкті злочину, визначеність яких можлива за декількома показниками. Один із таких показників є кількісним (має кількісну специфіку), а інший – якісним. На відміну від якості, кількість – це завжди визначеність названих змін, яка являє собою величину, розмір, об'єм, обсяг, кількість.

За нашим переконанням, оскільки зазначені зміни мають різний характер і зміст, то об'єкт злочину може включати одночасно кілька їх різно-

видів. При цьому відбувається це незалежно від ступеня реалізації особою її злочинного наміру, спрямованого на ураження взятих під кримінально-правову охорону соціальних цінностей. Утворені в об'єкті злочину зміни, маючи місце в об'єктивній дійсності, відображуються як форми проявів сутності одного із її явищ, а саме – наслідків. Безпосередній характер змін передбачає їх утворення в результаті фактично вчиненого особою суспільно небезпечного діяння та повне їх передбачення (відображення) у змісті відповідного елемента складу злочину, зокрема, наслідків. Сукупність виділених характеристик негативних змін в об'єкті кримінально-правової охорони дозволяє визнати, що, з одного боку, ці зміни враховуються у змісті об'єкта злочину і пов'язані з ним, а з іншого – мають відносну самостійність при виділенні типової форми їх оцінки, яка враховується у змісті елементів об'єктивної сторони складу злочину.

Будь-який результат суспільно небезпечного діяння, визнаного злочином, має розглядатися як ураження відповідних елементів об'єкта кримінально-правової охорони і характеризуватися утворенням в ньому негативних змін. В тому випадку, коли така законодавча модель злочину певного виду чи його окремого різновиду, як склад злочину включає у свій зміст злочинні наслідки, останні слід розглядати відносно самостійним юридичним фактом (типом або моделлю таких фактів), який подається як обов'язковий елемент об'єктивної сторони у цьому складі і охоплює: а) ураження певних компонентів (елементів) об'єкта кримінально-правової охорони, що характеризується утворенням в ньому негативних змін, та б) вплив цих змін на визнання типовою формою їх оцінки в кримінальному праві – шкоди. Для найменування такого обов'язкового елемента доцільно вживати термінологічний зворот «наслідки як елемент складу злочину» або рівнозначний йому зворот «злочинні наслідки як елемент складу злочину».

Взаємозв'язок змісту кожного із виділених різновидів суспільно небезпечного діяння (активності) особи (кримінальних правопорушень та інших, передбачених КК діянь, які в силу різних причин як злочини не кваліфікуються) із конкретними заходами кримінально-правового впливу означає, що для найменування системи цих заходів, які застосовуються за вчинення названого діяння (активності) доцільно вживати термінологічний зворот «кримінально-правові наслідки».

Підсумовуючи викладене, слід зазначити, що врахування цих положень дозволяє з'ясувати місце наслідків в механізмі злочинного посягання, коли вони сприймаються не просто як результат діяння, а фактор, що руйнує, пошкоджує соціальне життя та вносить негативні зміни в об'єкті кримінально-правової охорони.